

1^ο: Κεφάλαιο - Πραγματικοί αριθμοί.

Σύνολα - συμβολισμοί:

$$A = \{ x : \text{μια ιδιότητα του } x \}$$

$$\text{ή } A = \{ x \mid \text{μια ιδιότητα του } x \}$$

$$\text{ή } A = \{ x \in B \mid \text{μια ιδιότητα του } x \}$$

Αυτό σημαίνει ότι το A είναι το σύνολο όλων των x (ή όλων των x που ανήκουν στο B) που έχουν αυτή την ιδιότητα.

$$\text{Επίσης γράφουμε } A = \{ a_1, a_2, a_3, \dots, a_n, \dots \}$$

Αυτό σημαίνει ότι το A αποτελείται από τα αντικείμενα $a_1, a_2, a_3, \dots, a_n, \dots$.

$\emptyset$ = το κενό σύνολο $\leadsto$ δεν περιέχει στοιχεία.

$A \subseteq B \leadsto$ το A είναι υποσύνολο του B
δηλαδή κάθε στοιχείο του A
είναι στοιχείο του B

Ισχύει ότι $A = B \Leftrightarrow A \subseteq B$ και $B \subseteq A$

Δηλαδή δύο σύνολα είναι ίσα αν έχουν ακριβώς τα ίδια στοιχεία.

Ισχύει $\emptyset \subseteq B$ για κάθε σύνολο B .

Παραδείγματα:

$$1) A = \{a, b, c\}$$

$$B = \{x, y, a, z, b, c\}$$

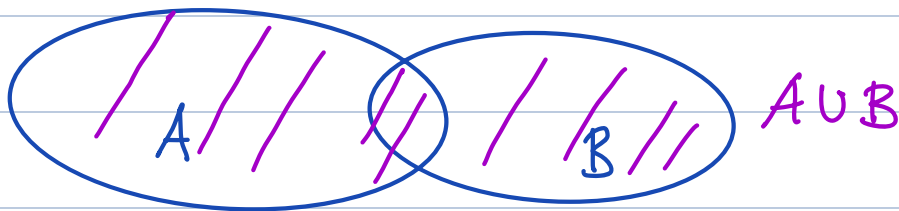
Άρα $A \subseteq B$

$$2) A = \{x, y\} \quad B = \{x, a, b\}$$

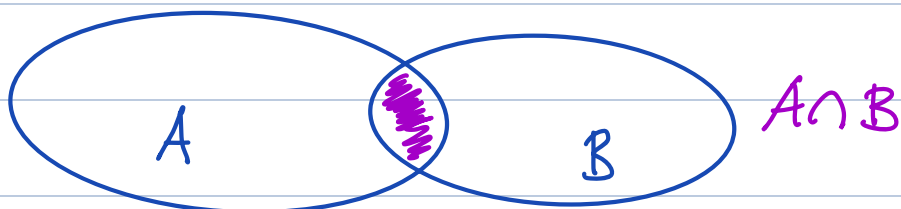
$$A \not\subseteq B \quad (\text{το } A \text{ δεν είναι υποσύνολο του } B)$$

Πράξεις με σύνολα:

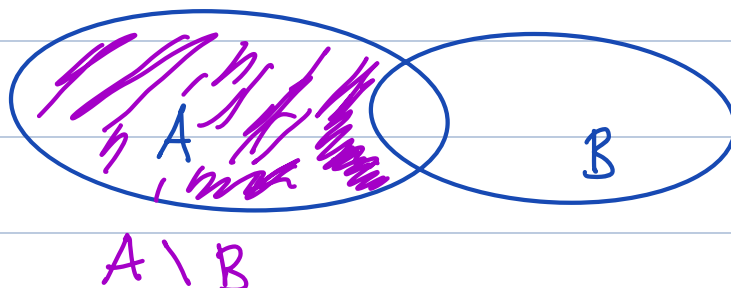
$$\text{Ένωση: } A \cup B = \{x : x \in A \text{ ή } x \in B\}$$

$$\text{Τομή: } A \cap B = \{x : x \in A \text{ και } x \in B\}$$

$$\text{Διαφορά: } A \setminus B = \{x : x \in A \text{ και } x \notin B\}$$

Παραδείγματα:

$$1) \quad A = \{x, y, a, b, c\}$$
$$B = \{x, z, a, d, e\}$$

$$A \cup B = \{x, y, z, a, b, c, d, e\}$$

$$A \cap B = \{x, a\}$$

$$A \setminus B = \{y, b, c\}$$

$$B \setminus A = \{z, d, e\}$$

$$2) \quad A = \{a, b, c\} \quad B = \{a, b, c, x\}$$

$$\text{Σημείωση} \quad A \subseteq B$$

$$A \cup B = B = \{a, b, c, x\}$$

$$A \cap B = A = \{a, b, c\}$$

$$A \setminus B = \emptyset \quad B \setminus A = \{x\}$$

Καρτεσιανό γινόμενο συνόλων:

Αν έχουμε σύνολα A και B ορίζουμε το καρτεσιανό γινόμενο $A \times B$ του συνόλου A με το B ως εξής:

$$A \times B = \{ (a, b) : a \in A \text{ και } b \in B \}.$$

Το (a, b) ονομάζεται διατεταγμένο ζεύγος και ικανοποιεί την ιδιότητα:

$$(a, b) = (a', b') \Rightarrow a = a' \text{ και } b = b'$$

Παράδειγμα:

$$A = \{ a, b, c \}, \quad B = \{ x, y, z \}$$

$$A \times B = \{ (a, x), (a, y), (a, z), \\ (b, x), (b, y), (b, z) \}.$$

Ίσχυση: $A \times \emptyset = \emptyset \times A = \emptyset.$

Λογικές προτάσεις:

Μαθηματικά σύμβολα:

$\Rightarrow$ σημαίνει συνεπάγεται

$\Leftrightarrow$ σημαίνει ισοδυναμία

$\forall$ σημαίνει για κάθε

$\exists$ σημαίνει υπάρχει

Το "τέτοιον ώστε" συμβολίζεται με : .

Παραδείγματα μαθηματικών προτάσεων:

$$1) \forall x \in A \Rightarrow x = a \text{ ή } x = b$$

$$2) \forall x \in A \exists y \in B : x \neq y$$

$$3) \exists x \in A : \forall y \in B \Rightarrow x \neq y .$$

Πράξη σε σύνολο:

Δίνεται ένα σύνολο $G \neq \emptyset$.

Πράξη στο G είναι μια συνάρτηση
 $f: G \times G \rightarrow G$.

Αντί για f χρησιμοποιούμε
συνήθως τα σύμβολα $+$, $\cdot$, $*$ κ.τ.λ.

Επομένως το $f(a,b)$ γίνεται $+(a,b)$
κ.ο.κ. Επίσης αντί για $+(a,b)$
γράφουμε $a+b$ και έτσι έχουμε
τον γνωστό συμβολισμό.

Παραδείγματα πράξεων είναι η
πρόσθεση και ο πολλαπλασιασμός
στο $\mathbb{R}$ (ανφερόμαστε πιο κάτω σε
αυτά).

Ακόμα ένα παράδειγμα:

Θέτουμε $\mathbb{Z}_2 = \{0, 1\}$ και ορίζουμε
τη συνάρτηση $\oplus : \mathbb{Z}_2 \times \mathbb{Z}_2 \rightarrow \mathbb{Z}_2$:

$$0 \oplus 0 = 1 \oplus 1 = 0 \text{ και}$$

$$0 \oplus 1 = 1 \oplus 0 = 1.$$

Με άλλα λόγια το $a \oplus b$ είναι
το υπόλοιπο της διαίρεσης του
 $a+b$ με το 2.

Διμεγείς σχέσεις:

Δίνεται ένα σύνολο G . Ένα σύνολο S' ονομάζεται διμεγής σχέση στο G αν $S' \subseteq G \times G$.

Πολλές φορές αντί για $(x, y) \in S'$ γράφουμε $x S' y$ και το αναγινώσκουμε σαν

“το x S' -σχετίζεται με το y ”.

Παράδειγμα:

$$G = \mathbb{Z}_3 := \{0, 1, 2\}$$

$$S' = \{(0, 1), (1, 2), (0, 2)\}.$$

$$0 S' 1, \quad 1 S' 2, \quad 0 S' 2.$$

Αντί για S' μπορούμε να

χρησιμοποιήσουμε άλλα σύμβολα.

Στο πιο πάνω παράδειγμα
μπορούμε να πάρουμε το σύμβολο
 $<$ αντί του $\leq$ και έτσι το

$a \leq b$ γίνεται η γνωστή
έκφραση $a < b$ (!).

Τα αξιώματα των πραγματικών αριθμών:

Δεχόμαστε την ύπαρξη ενός συνόλου $\mathbb{R}$, δύο πράξεων $+$ και $\cdot$ στο $\mathbb{R}$, τις οποίες καλούμε πρόσθεση και πολλαπλασιασμό αντίστοιχα, όπως επίσης και μιας διμερούς σχέσης $<$ στο $\mathbb{R}$, για τα οποία ικανοποιούνται οι ιδιότητες (A1) – (A14), τις οποίες παραθέτουμε σταδιακά στη συνέχεια.

(A1) – (A4) (Ιδιότητες πρόσθεσης)

$$(A1) \quad \forall a, b \in \mathbb{R} \Rightarrow a + b = b + a$$

(αντιμεταθετική ιδιότητα)

$$(A2) \quad \forall a, b, c \in \mathbb{R} \Rightarrow (a + b) + c = a + (b + c)$$

(προσεταιριστική ιδιότητα)

$$(A3) \quad \exists 0 \in \mathbb{R} : \forall a \in \mathbb{R} \Rightarrow a + 0 = 0 + a = a$$

(ύπαρξη ουδέτερου στοιχείου)

(A4) $\forall a \in \mathbb{R} \exists b \in \mathbb{R}: a+b=b+a=0$
(ύπαρξη αντίθετου στοιχείου)

Θέτουμε

$$a+b+c = (a+b)+c = a+(b+c)$$

δηλ. απαλείφουμε τις παρενθέσεις.

Πρόταση: 1) Το 0 του (A2) είναι μοναδικό.

2) Για κάθε $a \in \mathbb{R}$ το $b \in \mathbb{R}$ για το οποίο $a+b=b+a=0$ είναι μοναδικό.

Απόδειξη: 1) Έστω $0' \in \mathbb{R}$:

$$\forall a \in \mathbb{R} \quad a+0'=0'+a=a.$$

Τότε

$$0+0'=0 \quad (\text{από πάνω για } a=0)$$

$$0+0'=0' \quad (\text{ιδώματα του } 0)$$

$$\Rightarrow 0=0'$$

2) Έστω $a, b, b' \in \mathbb{R}$ με $a+b=a+b'=0$

$$\begin{aligned} \text{Τότε } b &= 0+b = a+b'+b = b'+a+b \\ &= b'+0 = b' \end{aligned} \quad \square$$

Θέτουμε

$$-a = \text{το μοναδικό αντίθετο στοιχείο του } a$$

και ορίζουμε την πράξη της αφαίρεσης

$$b - a = b + (-a)$$

όπου $a, b \in \mathbb{R}$.

Άσκηση: Αν $a + b = a + c$
τότε $b = c$, όπου $a, b, c \in \mathbb{R}$.

Λύση: Έστω $a + b = a + c$.

$$\begin{aligned} \text{Τότε} \quad & -a + a + b = -a + a + c \\ \Rightarrow \quad & 0 + b = 0 + c \\ \Rightarrow \quad & b = c. \end{aligned}$$

(A5) — (A8) (Ιδιότητες πολλαπλασιασμού)

$$(A5) \quad \forall a, b \in \mathbb{R} \Rightarrow a \cdot b = b \cdot a$$

$$(A6) \quad \forall a, b, c \in \mathbb{R} \Rightarrow (a \cdot b) \cdot c = a \cdot (b \cdot c)$$

$$(A7) \quad \exists 1 \in \mathbb{R}: 1 \neq 0 \text{ και}$$

$$\forall a \in \mathbb{R} \Rightarrow a \cdot 1 = 1 \cdot a = a$$

$$(A8) \quad \forall a \in \mathbb{R} \text{ με } a \neq 0 \exists b \in \mathbb{R}: a \cdot b = b \cdot a = 1$$

Όπως πριν μπορεί να αποδειχθεί
ότι το $1 \in \mathbb{R}$ της (A7) είναι
μοναδικό και ότι για κάθε $a \in \mathbb{R}$
με $a \neq 0$ υπάρχει μοναδικό $b \in \mathbb{R}$
με $a \cdot b = b \cdot a = 1$. Αυτό το b
ονομάζεται αντίστροφο στοιχείο του a .

Θέτουμε:

$$a^{-1} = \frac{1}{a} = \text{το μοναδικό αντίστροφο στοιχείο του } a$$

και ορίσουμε την πράξη της διαίρεσης

$$\frac{b}{a} = b \cdot a^{-1} = b \cdot \frac{1}{a}$$

όπου $a, b \in \mathbb{R}$ με $a \neq 0$.

(A9) - Η επιμεριστική ιδιότητα:

$$(A9) \forall a, b, c \in \mathbb{R}$$

$$a \cdot (b + c) = (a \cdot b) + (a \cdot c)$$

Απαλοιφή παρενθέσεων:

Δίνουμε προτεραιότητα στον πολλαπλασιασμό έναντι της πρόσθεσης στην εκτέλεση των πράξεων, έτσι που στο $(a \cdot b) + (a \cdot c)$ μπορούμε να

απαλείψουμε τις παρενθέσεις και
να το γράψουμε $a \cdot c + b \cdot c$.

Πρόταση:

Για κάθε $a, b \in \mathbb{R}$ ισχύουν τα εξής:

$$1) a \cdot 0 = 0$$

$$2) (-1) \cdot b = -b \text{ και πιο γενικά}$$

$$(-a) \cdot b = -a \cdot b$$

$$a \cdot (-b) = -a \cdot b$$

$$3) -(-a) = a$$

$$4) (-a)(-b) = a \cdot b$$

$$5) \text{ Αν } a \cdot b = 0 \text{ τότε } a=0 \text{ ή } b=0.$$

Απόδειξη:

$$1) a = a \cdot 1 = a \cdot (1 + 0) = a \cdot 1 + a \cdot 0 \\ = a + a \cdot 0$$

$$\Rightarrow -a + a = -a + a + a \cdot 0$$

$$\Rightarrow 0 = 0 + a \cdot 0$$

$$\Rightarrow 0 = a \cdot 0$$

$$\begin{aligned}
 2) \quad a \cdot b + (-a) \cdot b &= b \cdot a + b \cdot (-a) \\
 &= b(a + (-a)) \\
 &= b \cdot 0 = 0 \quad (\text{με εφαρμογή του 1)})
 \end{aligned}$$

Άρα το $(-a) \cdot b$ είναι ο αντίθετος του $a \cdot b$, δηλ. $(-a) \cdot b = -a \cdot b$.

Το $a \cdot (-b) = -a \cdot b$ αποδεικνύεται όμοια.

$$\begin{aligned}
 3) \quad a + (-a) &= 0, \text{ άρα το } a \\
 &\text{είναι ο αντίθετος του } (-a), \\
 \text{δηλ. } a &= -(-a).
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 4) \quad (-a)(-b) &= -[a \cdot (-b)] \\
 \text{από το 2) με το } -b &\text{ στη θέση} \\
 \text{του } b.
 \end{aligned}$$

Πάμε από το 2):

$$\begin{aligned}
 -[a \cdot (-b)] &= -[-ab] \\
 &= ab \quad (\text{από το 3}).
 \end{aligned}$$

5) Έστω $a \cdot b = 0$ και $b \neq 0$.
Τότε υπάρχει το $b^{-1} \in \mathbb{R}$.

$$a \cdot b \cdot b^{-1} = 0 \cdot b^{-1}$$

$$\Rightarrow a \cdot 1 = 0 \cdot b^{-1}$$

$$\Rightarrow a = 0 \cdot b^{-1}$$

$$\Rightarrow a = 0 \quad (\text{από το 1})$$

Άρα αν $a \cdot b = 0$ έχουμε ή $b = 0$
ή $b \neq 0$ και από τα πιο πάνω
θα ισχύει $a = 0$.

(A10) - (A13) (ιδιώματα διατάξης)

(A10) $\forall a, b \in \mathbb{R}$ ισχύει ακριβώς
ένα από τα ακόλουθα:
 $a < b$, $a = b$, $b < a$
(τριχοτομία)

(A11) $\forall a, b, c \in \mathbb{R}$, αν $a < b$ και $b < c$
τότε $a < c$
(μεταβατική ιδιότητα)

$$(A12) \quad \forall a, b, c \in \mathbb{R}, \text{ αν } a < b \\ \text{τότε} \quad a + c < b + c$$

$$(A13) \quad \forall a, b, c \in \mathbb{R}, \text{ αν } a < b \text{ και } 0 < c \\ \text{τότε} \quad a \cdot c < b \cdot c.$$

Συμβολισμός: Με $b > a$ εννοούμε ότι $a < b$.

Επίσης ορίζουμε

$$a \leq b \Leftrightarrow a = b \text{ ή } a < b$$

και συμβολίζουμε

$$b \geq a \Leftrightarrow a \leq b.$$

Το a λέγεται θετικό αν $a > 0$
και αρνητικό αν $a < 0$.

Πρόταση:

Για κάθε $a, b, c, d \in \mathbb{R}$ ισχύουν
τα ακόλουθα

$$1) (a < b \text{ και } c < d) \Rightarrow a + c < b + d$$

$$2) \quad c < 0 \Leftrightarrow -c > 0$$

$$3) \quad (a < b \text{ και } c < 0) \Rightarrow a \cdot c > b \cdot c$$

$$4) \quad a \neq 0 \Rightarrow a \cdot a > 0$$

$$5) \quad a > 0 \Rightarrow \frac{1}{a} > 0$$

$$6) \quad \forall a, b > 0 \text{ και } a < b \\ \text{τότε} \quad b^{-1} < a^{-1}.$$

$$7) \quad \forall a \leq b \text{ τότε } a \leq \frac{a+b}{2} \leq b.$$

Απόδειξη

$$1) \quad a + c < b + c < b + d$$

$$2) \quad \text{Έστω } c < 0. \text{ Υπάρχουν 3}$$

περιπτώσεις για το $-c$:

$$-c < 0, \quad -c = 0, \quad -c > 0.$$

$\forall -c < 0$ τότε από το 1):

$$0 = c + (-c) < 0 + 0 = 0,$$

Συνάδη $0 < 0$ άτοπο από (A9).

$\forall -c = 0$ τότε

$$c + (-c) = c + 0$$

$$\Rightarrow 0 = c \text{ άτοπο από (A9),}$$

Άρα $-c > 0$.

Αντίστροφα, έστω $-c > 0$.

$\forall c = 0$ τότε

$$0 = -c + c = -c + 0 = -c \text{ άτοπο,}$$

και αν $c > 0$ τότε

$$0 = -c + c > 0 + 0 = 0, \text{ άτοπο.}$$

3) $\forall a < b$ και $c < 0$ τότε
 $-c > 0$.

$$\text{Άρα } a \cdot (-c) < b \cdot (-c)$$

$$\Rightarrow -a \cdot c < -b \cdot c$$

$$\Rightarrow 0 < -bc + ac$$

$$\Rightarrow bc < a \cdot c$$

4) Εφόσον $a \neq 0$ έχουμε

ή $a > 0$ ή $a < 0$.

Αν $a > 0$ τότε $a \cdot a > 0 \cdot a$

$$\Rightarrow a^2 > 0$$

Αν $a < 0$ τότε από το 2) :

$-a > 0$ άρα $(-a)/(-a) > 0$

$$\Rightarrow a \cdot a > 0.$$

5) Έστω $a > 0$. Αν είχαμε $a^{-1} = 0$

$$\text{τότε } 1 = a \cdot a^{-1} = a \cdot 0 = 0$$

άρα $1 = 0$ άτοπο.

Αν $a^{-1} < 0$ τότε

$$a^{-1} \cdot a < 0 \cdot a \text{ από (A13)}$$

$$\text{άρα } 1 < 0.$$

Αλλά $1 = 1 \cdot 1 > 0$ από το (4).

Άτοπο. Άρα $a^{-1} > 0$.

6) Έστω $a \cdot b > 0$ και $a < b$.

$$\text{Από το 5): } \frac{1}{a \cdot b} > 0.$$

$$a < b \Rightarrow a \cdot \frac{1}{a \cdot b} < b \cdot \frac{1}{a \cdot b}$$

(A13)

Αποδεικνύεται ότι $\frac{1}{a \cdot b} = \frac{1}{a} \cdot \frac{1}{b}$

Άρα $a \cdot \frac{1}{a} \cdot \frac{1}{b} < b \cdot \frac{1}{b} \cdot \frac{1}{a}$

$$\Rightarrow 1 \cdot \frac{1}{b} < 1 \cdot \frac{1}{a} \Rightarrow \frac{1}{b} < \frac{1}{a}.$$

7) $a = \frac{2}{2} \cdot a = \left(\frac{1+1}{2} \right) a$

$$= \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \right) a = \frac{1}{2} \cdot a + \frac{1}{2} \cdot a$$

$$< \frac{1}{2} \cdot a + \frac{1}{2} \cdot b = \frac{1}{2} \cdot (a+b)$$

Όμοια $b = \frac{2}{2} \cdot b = \dots = \frac{1}{2} \cdot b + \frac{1}{2} \cdot b$

$$> \frac{1}{2} \cdot a + \frac{1}{2} \cdot b = \frac{a+b}{2}.$$

Ορισμός: (Διαστήματα)

Για $a \leq b$ θέτουμε:

$$[a, b] = \{x \in \mathbb{R} \mid a \leq x \leq b\}$$

(κλειστό διάστημα με άκρα τα a, b)

$$(a, b) = \{x \in \mathbb{R} \mid a < x < b\}$$

(ανοικτό διάστημα με άκρα τα a, b)

$$[a, b) = \{x \in \mathbb{R} \mid a \leq x < b\}$$

$$(a, b] = \{x \in \mathbb{R} \mid a < x \leq b\}$$

Στη συνέχεια θεωρούμε ότι έχουμε δύο αντικείμενα, τα $-\infty$ και $+\infty$ τα οποία δεν είναι πραγματικοί αριθμοί.

Επιπλέον επεκτείνουμε την έννοια της διάταξης $<$ στο σύνολο $\mathbb{R} \cup \{-\infty, +\infty\}$ ως ακολούθως:

$-\infty < x$ και $x < +\infty$
για κάθε $x \in \mathbb{R}$.

Με βάση αυτά ορίζουμε

$$\begin{aligned}(-\infty, a) &= \{x \in \mathbb{R} \mid x < a\} \\(-\infty, a] &= \{x \in \mathbb{R} \mid x \leq a\} \\(b, +\infty) &= \{x \in \mathbb{R} \mid x > b\} \\[b, +\infty) &= \{x \in \mathbb{R} \mid x \geq b\}.\end{aligned}$$

Το $+\infty$ θα το συμβολίζουμε
πιο απλά ∞ .

Ορισμός: (απόλυτη τιμή)

Για $a \in \mathbb{R}$ ορίζουμε

$$|a| = \begin{cases} a, & \text{αν } a \geq 0 \\ -a, & \text{αν } a < 0 \end{cases}.$$

Πρόταση:

Για κάθε $a, b \in \mathbb{R}$ ισχύουν:

- 1) $|a| \geq 0$ και $|a| = 0 \Leftrightarrow a = 0$
- 2) $-|a| \leq a \leq |a|$
- 3) $|a \cdot b| = |a| \cdot |b|$
- 4) $|a + b| \leq |a| + |b|$ (Τριγωνική ανισότητα)
- 5) $||a| - |b|| \leq |a + b|$
- 6) $|\frac{a}{b}| = \frac{|a|}{|b|}$ (αν $b \neq 0$)

Ορισμός: (Ύψωση σε δύναμη
με φυσικό εκθέτη)

Δίνεται $a \in \mathbb{R}$. Ορίζουμε:

$$a^1 = a$$

$$a^2 = a \cdot a$$

$$a^3 = a \cdot a \cdot a$$

και όμοια $a^4, a^5, a^6, \dots$.

(Ο αυστηρός ορισμός δίνεται
με αναδρομή όπως θα δούμε
αρχότερα).

Επίσης, αν $a \neq 0$, ορίζουμε
 $a^0 = 1$.

Η έκφραση a^n ονομάζεται
δύναμη. Το a ονομάζεται
βάση της δύναμης και το n
εκθέτης της δύναμης.

Στη συνέχεια παίρνουμε δεδομένα
που ισχύουν όσον αφορά τις γνωστές
αλγεβρικές ιδιότητες, ταυτοότητες
κ.τ.λ.

Το αξίωμα πινόυτας (A14)

Ορισμός: (Μέγιστο και ελάχιστο συνόλου)

Αν $A \subseteq \mathbb{R}$ και $b \in \mathbb{R}$ γέμε ότι το a είναι μέγιστο του A , συμβολικά

$$b = \max A$$

αν

i) $b \in A$ και

ii) $\forall x \in A \Rightarrow x \leq b$.

Όμοια το b γέμεται ελάχιστο του A , συμβολικά

$$b = \min A$$

αν

i) $b \in A$ και

ii) $\forall x \in A \Rightarrow x \geq b$.

Άσκηση: Τα $\min A$, $\max A$, εφόσον υπάρχουν είναι μοναδικά.

Ορισμός:

Θεωρούμε ένα μη κενό $A \subseteq \mathbb{R}$.

Ένα $b \in \mathbb{R}$ ονομάζεται άνω
φράγμα του A αν
$$\forall x \in A \Rightarrow x \leq b.$$

Το A ονομάζεται άνω φραγμένο αν
έχει άνω φράγμα.

Το b ονομάζεται ελάχιστο
άνω φράγμα του A , συμβολικά

$$b = \sup A$$

αν είναι το ελάχιστο του συνόλου
των άνω φραγμάτων του A .

Άσκηση: Το $\sup A$, εφόσον υπάρχει
είναι μοναδικό.

Παραδείγματα:

Θεωρούμε $b \in \mathbb{R}$.

1) Το b είναι άνω φράγμα των συνόλων $(-\infty, b)$ και $(-\infty, b]$.

2) Το b είναι το μέγιστο του $(-\infty, b]$.

Το δε $(-\infty, b)$ δεν έχει μέγιστο:
αν $c \in (-\infty, b)$ τότε $c < \frac{c+b}{2} < b$.

3) Το b είναι το supremum του $(-\infty, b)$.

Είδαμε ότι το b είναι άνω φράγμα του $(-\infty, b)$. Αν το c είναι ένα άλλο άνω φράγμα του $(-\infty, b)$ τότε δεν γίνεται $c < b$ γιατί $c < \frac{c+b}{2} < b$. Άρα $b \leq c$.

Άσκηση: 1) Το $\max A$, αν υπάρχει, είναι ίσο με το $\sup A$.

2) Αν $\sup A \in A$ τότε $\sup A = \max A$.

Πρόταση: (Χαρακτηρισμός supremum)

Θεωρούμε ένα μη κενό $A \subseteq \mathbb{R}$ και $b \in \mathbb{R}$. Τότε $b = \sup A$ αν και μόνο αν

1) το b είναι άνω φράγμα το A και

2) $\forall \varepsilon > 0 \exists x \in A : b - \varepsilon < x$.

Απόδειξη: Άσκηση.

Υπάρχει ακόμα ένας εξαιρετικά χρήσιμος χαρακτηρισμός του $\supremum$, όπου γίνεται χρήση της έννοιας του ορίου ακολουθίας που θα δούμε στη συνέχεια.

SOS Πρόταση: (Χαρακτηρισμός $\supremum$ με βάση τις ακολουθίες)

Θεωρούμε ένα μη κενό $A \subseteq \mathbb{R}$ και $b \in \mathbb{R}$. Τότε $b = \sup A$ αν και μόνο αν

- 1) το b είναι άνω φράχτη του A και
- 2) το b είναι το όριο μιας ακολουθίας από στοιχεία του A .

Το Αξίωμα Πληρότητας

(A14) Κάθε μη κενό άνω γραμμένο υποσύνολο του $\mathbb{R}$ έχει ελάχιστο άνω φράγμα.

Πρόταση: (Ύπαρξη $\sqrt{2}$)

Το σύνολο $A = \{x \in \mathbb{R} \mid x^2 < 2\}$ είναι μη κενό, άνω γραμμένο και το supremum του ικανοποιεί:

$$(\sup A)^2 = 2 \text{ και } \sup A > 0.$$

Συμβολίζουμε $\sqrt{2} = \sup A$.

Ορισμός:

Θεωρούμε ένα μη κενό $A \subseteq \mathbb{R}$.
Ένα $b \in \mathbb{R}$ ονομάζεται κάτω
φράγμα του A αν
$$\forall x \in A \Rightarrow b \leq x.$$

Το A ονομάζεται κάτω γραμμένο αν
έχει κάτω φράγμα.

Το b ονομάζεται μέγιστο
κάτω φράγμα του A , συμβολικά

$$b = \inf A$$

αν είναι το μέγιστο του συνόλου
των κάτω γραμμάτων του A .

Άσκηση: Το $\inf A$, εφόσον υπάρχει
είναι μοναδικό.

Παράδειγμα:

$$a = \inf (a, +\infty)$$

$$a = \min [a, +\infty)$$

Ισχύουν τα ανάλογα με το supremum αποτελέσματα για το infimum.

Ορισμός: (γραμμικό σύνολο)

Ένα μη κενό σύνολο A ονομάζεται γραμμικό αν είναι άνω γραμμικό και κάτω γραμμικό.

Πρόταση: (Χαρακτηρισμός infimum)

Θεωρούμε ένα μη κενό $A \subseteq \mathbb{R}$ και $b \in \mathbb{R}$. Τότε $b = \inf A$ αν και μόνο αν

- 1) το b είναι κάτω φράχτη του A
- 2) $\forall \varepsilon > 0 \exists x \in A : x < b + \varepsilon$.

Ο αντίστοιχος χαρακτηρισμός του infimum με βάση την έννοια του ορίου ακολουθίας (που θα οριστεί αργότερα) είναι ο ακόλουθος.

SOS Πρόταση: (Χαρακτηρισμός infimum με βάση τις ακολουθίες)

Θεωρούμε ένα μη κενό $A \subseteq \mathbb{R}$ και $b \in \mathbb{R}$. Τότε $b = \inf A$ αν και μόνο αν

- 1) το b είναι κάτω φράχτη του A και
- 2) το b είναι το όριο μιας ακολουθίας από στοιχεία του A .

Μαθηματική Έπαχωση:

Ορισμός:

Ένα $A \subseteq \mathbb{R}$ ονομάζεται επαχωτικό σύνολο αν

i) $1 \in A$ και

ii) $\forall x (x \in A \Rightarrow x+1 \in A)$.

-Παραδείγματα επαχωτικών συνόλων:

$\mathbb{R}$, $[0, +\infty)$, $(0, \frac{1}{2}) \cup (\frac{1}{2}, +\infty)$

$(\frac{1}{2}, +\infty) \setminus \{\frac{3}{2}\}$

Ορισμός: (Φυσικοί αριθμοί)

Το σύνολο των φυσικών αριθμών είναι το

$$\mathbb{N} = \{ x \in \mathbb{R} \mid \forall A \subseteq \mathbb{R}, \text{ αν το } A \text{ είναι επαγωγικό τότε } x \in A \}.$$

Με άλλα λόγια είναι $x \in \mathbb{R}$ είναι φυσικός αριθμός αν ανήκει σε κάθε επαγωγικό σύνολο.

Παραδείγματα φυσικών αριθμών:
 $1, 1+1=2, 2+1=3, 3+1=4.$

Αποδεικνύεται ότι το $\mathbb{N}$ είναι επαγωγικό σύνολο και μάλιστα ισχύει $\mathbb{N} \subseteq A$ για κάθε επαγωγικό σύνολο A .

Οι φυσικοί αριθμοί συμβολίζονται συνήθως με n, m, k ή i, j .

Θεώρημα: (Αρχή Επαγωγής)

Θεωρούμε μια ιδιότητα P φυσικών αριθμών, για την οποία ισχύουν:

- 1) Το 1 έχει την P .
- 2) Αν ένα $n \in \mathbb{N}$ έχει την P τότε και το $n+1$ έχει την P .

Τότε κάθε $n \in \mathbb{N}$ έχει την P .

Απόδειξη:

Θεωρούμε το σύνολο A όλων των $n \in \mathbb{N}$ τα οποία έχουν την ιδιότητα P , δηλαδή

$$A = \{n \in \mathbb{N} \mid P(n)\}.$$

Τότε $0 \in A$ και αν $x \in A$ τότε $x = n \in \mathbb{N}$. Από την υπόθεση 2) ισχύει $x+1 = n+1 \in A$.

Άρα το A είναι επαγωγικό σύνολο.

Τα στοιχεία του $\mathbb{N}$ ανήκουν σε
κάθε επαγωγικό σύνολο, άρα
 $\mathbb{N} \subseteq A$.

Αυτό σημαίνει ότι κάθε $n \in \mathbb{N}$
έχει την ιδιότητα P .

Εφαρμογή:

Να δείξει ότι για κάθε $n \in \mathbb{N}$
ο αριθμός $9^n - 1$ είναι θετικό
ακέραιο πολλαπλάσιο του 8.

Δείχνουμε το ζητούμενο με επαγωγή.
Εδώ έχουμε ότι το $n \in \mathbb{N}$ έχει την
ιδιότητα P αν το $9^n - 1$ είναι
θετικό ακέραιο πολλαπλάσιο του 8.

Βάση επαγωγής: $n = 1$

$$9^1 - 1 = 9 - 1 = 8.$$

Άρα το 1 έχει την P .

Επαγωγικό βήμα: Υποθέτουμε ότι
έχουμε κάποιο $n \in \mathbb{N}$ που ικανοποιεί
την P . (Επαγωγική Υπόθεση)
Δείχνουμε ότι και το $n+1$ ικανοποιεί
την P .

Από την Ε-Υ. έχουμε $q^n - 1 = 8k$
για κάποιο $k \in \mathbb{N}$, άρα
 $q^n = 8k + 1$.

$$\begin{aligned}\text{Τότε } q^{n+1} - 1 &= q \cdot q^n - 1 \\ &= q \cdot (8k + 1) - 1 \\ &= q \cdot 8k + q \cdot 1 - 1 \\ &= q \cdot 8k + 8 \\ &= 8(9k + 1) = 8k'\end{aligned}$$

όπου $k' = 9k + 1 \in \mathbb{N}$.

Άρα το $q^{n+1} - 1$ είναι δετικό
ακέραιο πολλαπλάσιο του 8,
δηλαδή το $n+1$ έχει την P .

Πολλές φορές η βάση της επαγωγής δεν είναι το 1 αλλά κάποιος μεγαλύτερος φυσικός αριθμός.
Άλλες φορές η βάση της επαγωγής μπορεί να είναι το 0.

Αρχή Επαγωγής (Παραγωγής):

Θεωρούμε μια ιδιότητα P και $n_0 \in \mathbb{N} \cup \{0\}$. Υποθέτουμε ότι:

- 1) το n_0 έχει την P και
- 2) $\forall n \geq n_0$, αν το n έχει την P τότε το $n+1$ έχει την P .

Τότε $\forall n \geq n_0$ το n έχει την P .

(Νοείται ότι $n \in \mathbb{N} \cup \{0\}$)

Παράδειγμα:

↓ Παρατηρήστε ότι δεν ισχύει για $n = 1, 2, 3$

Ισχύει $2^n > 3n$ για κάθε $n \geq 4$.

$$n=4: \quad 2^n = 2^4 = 16 > 12 = 3 \cdot 4 = 3n$$

Υποθέτουμε ότι για κάποιο $n \geq 4$
ισχύει $2^n > 3n$ και δείχνουμε
ότι $2^{n+1} > 3(n+1)$.

$$\begin{aligned} \text{Έχουμε } 2^{n+1} &= 2 \cdot 2^n > 2 \cdot 3n && \downarrow \text{Ε.Υ.} \\ &= 3n + 3n \\ &> 3n + 3 && (n \geq 4 > 1) \\ &= 3(n+1) \end{aligned}$$

Από την Αρχή Επαγωγής έχουμε το
Σητούμενο για κάθε $n \geq 4$.

Πρόταση: (Η Αρχιμήδεια ιδιότητα του $\mathbb{N}$)

Το σύνολο $\mathbb{N}$ δεν είναι άνω φραγμένο, δηλαδή για κάθε $x \in \mathbb{R}$ υπάρχει $n \in \mathbb{N}$ με $n > x$.

Απόδειξη: Υποθέτουμε προς άτοπο ότι το $\mathbb{N}$ είναι άνω φραγμένο, οπότε από το Αξίωμα Πληρότητας υπάρχει το $a = \sup \mathbb{N}$.

Επίσης υπάρχει $n \in \mathbb{N}$ με $a - 1 < n \leq a$.

Αφού το a είναι άνω φράγμα του $\mathbb{N}$ έχουμε $n+1 \leq a$.

Άρα $a - 1 < n < n+1 \leq a$
άτοπο

γιατί $|a - (a-1)| = 1$

και $|n+1 - n| = 1$.

Θεώρημα: (Αρχή Ελάχιστου)

Κάθε μη κενό υποσύνολο του $\mathbb{N}$ έχει ελάχιστο στοιχείο.

Απόδειξη: Έστω $A \subseteq \mathbb{N}$ μη κενό.

Θέτουμε $B = \mathbb{N} \setminus A$.

Ορίζουμε $P(n) \equiv \forall k \leq n (k \in B)$.
($k, n \in \mathbb{N}$)

Αν το 1 δεν έχει την P τότε

$\exists k \leq 1$, $k \in \mathbb{N}$ με $k \notin B$. Λογικά $k=1$

άρα $1 \notin B$, δηλαδή $1 \in A$ και $\min A = 1$.

Επομένως σε αυτή την περίπτωση έχουμε τελειώσει.

Αν για κάποιο $n \in \mathbb{N}$ το n έχει την P αλλά το $n+1$ δεν την έχει, τότε

$\exists k \leq n+1$ με $k \notin B$. Αλλά αφού το n έχει την P λογικά $k \leq n$

άρα $k = n+1$.

Τότε όμως $n+1 \notin B$, δηλαδή $n+1 \in A$

και $\forall i \leq n$ λογικά $i \in B$, δηλαδή $i \notin A$.
(επειδή ισχύει $P(n)$)

Αυτό σημαίνει ότι $\min A = n+1$
και πάλι έχουμε τερματώσει.

Απομένει η περίπτωση όπου το
1 έχει την P και

$\forall n \in \mathbb{N}$ αν το n έχει την P
τότε το $n+1$ έχει την P .

Σε αυτή την περίπτωση έχουμε ότι
κάθε $n \in \mathbb{N}$ έχει την P , δηλαδή

$$\forall n \in \mathbb{N} \quad \forall k \leq n \quad (k \in B)$$

$$\Leftrightarrow \forall n \in \mathbb{N} \quad (n \in B)$$

$$\Leftrightarrow B = \mathbb{N}$$

$$\Leftrightarrow \mathbb{N} \setminus A = \mathbb{N}$$

$$\Leftrightarrow A = \emptyset. \quad \text{Άτοπο γιατί } A \neq \emptyset.$$

Επομένως η τελευταία περίπτωση
είναι αδύνατη. Αυτό ολοκληρώνει την
απόδειξη.

Σχόλιο: αποδεικνύεται ότι η Αρχή Επαγωγής
είναι ισοδύναμη με την Αρχή Ελάχιστου.

Στη συνέχεια θα παίρνουμε δεδομένες
όλες τις βασικές αρχές την αριθμη-
τικής ($\mathbb{N}$). τις ιδιότητες του $\mathbb{N}$).

Αναφέρουμε μερικές από αυτές:

- 1) $\forall n \in \mathbb{N} \Rightarrow n \geq 1$
- 2) Για κάθε $n \in \mathbb{N}$ δεν υπάρχει
γυροκόπος αριθμός m ανάμεσα στο
 n και στο $n+1$.
- 3) Για κάθε $m, n \in \mathbb{N}$ έχουμε
 $m+n \in \mathbb{N}$ και $m \cdot n \in \mathbb{N}$.
- 4) Για κάθε $m, n \in \mathbb{N}$ υπάρχουν
μοναδικοί $q, r \in \mathbb{N} \cup \{0\}$ με
 $m = q \cdot n + r$ και $r < n$.
(Ευκλείδεια Διαίρεση)

Οι ακέραιοι και οι ρητοί αριθμοί:

Το σύνολο των ακεραίων αριθμών είναι το

$$\mathbb{Z} = \mathbb{N} \cup \{0\} \cup \{x : -x \in \mathbb{N}\}.$$

Συμβολίζουμε επίσης

$$\mathbb{Z} = \{0, \pm 1, \pm 2, \pm 3, \dots\}.$$

Το σύνολο των ρητών αριθμών είναι το

$$\mathbb{Q} = \left\{ \frac{m}{n} : m, n \in \mathbb{Z} \text{ και } n \neq 0 \right\}.$$

Ισχύει $\mathbb{N} \subseteq \mathbb{Z} \subseteq \mathbb{Q} \subseteq \mathbb{R}$

Παραδείγματα:

$$3 \in \mathbb{N}, \quad 3 \in \mathbb{Z}, \quad 3 \in \mathbb{Q} \quad (3 = \frac{3}{1})$$

$$0 \notin \mathbb{N}, \quad 0 \in \mathbb{Z}, \quad 0 = \frac{0}{1} \in \mathbb{Q}$$

$$-5 \notin \mathbb{N}, \quad -5 \in \mathbb{Z}, \quad -5 = \frac{-5}{1} \in \mathbb{Q}$$

$$\frac{1}{2} \notin \mathbb{N}, \quad \frac{1}{2} \notin \mathbb{Z}, \quad \frac{1}{2} \in \mathbb{Q}$$

Ένας πραγματικός αριθμός ονομάζεται άρρητος αν δεν είναι ρητός.

Δηλαδή το σύνολο των άρρητων αριθμών είναι το $\mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$.

Πρόταση: Ο αριθμός $\sqrt{2}$ είναι άρρητος.

Απόδειξη: Έστω προς άτοπο ότι $\sqrt{2} \in \mathbb{Q}$, δηλαδή

$$\sqrt{2} = \frac{m}{n}, \text{ όπου } m, n \in \mathbb{Z}, n \neq 0.$$

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι $m, n \in \mathbb{N}$ (γιατί $\sqrt{2} > 0$) και ότι $\text{ΜΚΔ}(m, n) = 1$.

Έχουμε $2 = \frac{m^2}{n^2}$ άρα $m^2 = 2n^2$.
Επομένως ο m^2 είναι άρτιος.

Αν ο m ήταν περιττός τότε $m = 2k+1$ και $m^2 = 4k^2 + 4k + 1 \Rightarrow m^2 = \text{περιττός άρτιος}$. Άρα ο m είναι περιττός.

Δηλαδή $m = 2k$ όπου $k \in \mathbb{N}$.

$$\text{Επομένως } m^2 = 4k^2$$

$$\Rightarrow 2n^2 = 4k^2$$

$$\Rightarrow n^2 = 2k^2$$

$$\Rightarrow n^2 = \text{άρτιος}$$

Όπως πριν έχουμε ότι ο n είναι άρτιος. Άρα οι m, n είναι άρτιοι, το οποίο είναι άτοπο γιατί $\text{ΜΚΔ}(m, n) = 1$.

Παρατήρηση: Προκύπτει από το πιο πάνω ότι η ακόλουθη εκδοχή του Αξιώματος Πληρότητας για τους ρητούς αριθμούς δεν αληθεύει:

" $\forall A \subseteq \mathbb{Q}$ μη κενό άνω γραμμένο υπάρχει $b \in \mathbb{Q}$ το οποίο είναι το ελάχιστο άνω γράμμα του A ".

Από το Αξίωμα Πληρότητας υπάρχει $b \in \mathbb{R}$ που είναι το ελάχιστο άνω γράμμα του A (και μέγιστο για $A \subseteq \mathbb{R}$) αλλά μπορεί $b \notin \mathbb{Q}$.

Παρατηρούμε επίσης ότι το $\mathbb{Q}$ με τις πράξεις $+$ και $\cdot$ και με τη διάταξη $<$ ικανοποιεί τις ιδιότητες (A1) – (A13).

Επομένως η ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στο $\mathbb{Q}$ και στο $\mathbb{R}$ είναι η ιδιότητα (A14).

Θεώρημα: (Πυκνότητα ρητών αριθμών)

Για κάθε $a, b \in \mathbb{R}$ με $a < b$ υπάρχει $q \in \mathbb{Q}$ με $a < q < b$.

Για την απόδειξη βλ. Φυλλάδια Ασκήσεων.

Θεώρημα: (Πυκνότητα άρρητων αριθμών)

Για κάθε $a, b \in \mathbb{R}$ με $a < b$ υπάρχει $x \in \mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$ με $a < x < b$.

Πρόταση: (Ανισότητα Bernoulli)

Για κάθε $a > -1$ και κάθε $n \in \mathbb{N}$
ισχύει $(1+a)^n \geq 1+na$.

Απόδειξη:

Έστω $a > -1$. Αποδεικνύουμε το
ζητούμενο με επαγωγή στο $n \in \mathbb{N}$.

$$\begin{aligned}\text{Για } n=1: (1+a)^1 &= (1+a)^1 = 1+a \\ &= 1+1 \cdot a = 1+na.\end{aligned}$$

Υποθέτουμε ότι για κάποιο $n \geq 1$ ισχύει
 $(1+a)^n \geq 1+na$. (Ε.Υ.)

Δείχνουμε ότι $(1+a)^{n+1} \geq 1+(n+1) \cdot a$.

$$\begin{aligned}\text{Έχουμε } (1+a)^{n+1} &= (1+a)(1+a)^n \\ &\geq (1+a)(1+na) \\ (1+a > 0) \text{ Ε.Υ. } &\Leftarrow\end{aligned}$$

$$= 1 + na + a + na^2$$

$$\geq 1 + na + a = 1 + (n+1)a$$

Από την Αρχή Επαγωγής έχουμε
ότι $(1+a)^n \geq 1+na$ για κάθε $n \in \mathbb{N}$.

Εφαρμογή: Για $a = \frac{1}{2}$ παίρνουμε

από την ανίσωση Bernoulli:

$$\left(1 + \frac{1}{2}\right)^n \geq 1 + \frac{1}{2} \cdot n$$

$$\Leftrightarrow \left(\frac{3}{2}\right)^n \geq 1 + \frac{n}{2}$$

$$\Leftrightarrow 3^n \geq 2^n \left(1 + \frac{n}{2}\right)$$

$$\Leftrightarrow 3^n \geq 2^n + n \cdot 2^{n-1}, \quad n \in \mathbb{N}.$$

Το Διάνημο το Νεύωνα

Για κάθε $n \geq 1$ ορίζουμε

$$n! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot \dots \cdot n$$

Επίσης ορίζουμε $0! = 1$

Το $n!$ διαβάζεται " n παραγοντικό".
" n factorial".

Παραδείγματα:

$$1! = 1 \quad 2! = 1 \cdot 2 = 2$$

$$3! = 1 \cdot 2 \cdot 3 = 6 \quad 4! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 = 24$$

$$5! = \underbrace{1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4}_{4!} \cdot 5 = 4! \cdot 5 = 24 \cdot 5 = 120$$

$$(n+1)! = n! \cdot (n+1)$$

Ορισμός: (Δωνομεκός Συντελεστής)

Δίνονται $n, k \in \mathbb{Z}$ με $0 \leq k \leq n$.

Ορίζουμε

$$\binom{n}{k} = \frac{n!}{k!(n-k)!}$$

Το $\binom{n}{k}$ διαβάσεται “ n ανά k ”
“ n chooses k ”,

Σχόλιο: 0 $\binom{n}{k}$ είναι το πηλίκο

των διαφορετικών τρόπων για να
επιλέξουμε k διαφορετικά αντικείμενα
από μια συλλογή n διαφορετικών
αντικειμένων.

Παραδείγματα:

$$1) \quad \binom{5}{2} = \frac{5!}{2! \cdot (5-2)!} = \frac{5!}{2! \cdot 3!} \\ = \frac{\cancel{3!} \cdot 4 \cdot 5}{2! \cdot \cancel{3!}} = \frac{4 \cdot 5}{2} = 10$$

$$\binom{5}{3} = \frac{5!}{3! \cdot (5-3)!} = \frac{5!}{3! \cdot 2!} = 10$$

Γενικά ισχύει:

$$\binom{n}{k} = \binom{n}{n-k}$$

$$2) \quad \binom{17}{1} = \frac{17!}{1! \cdot 16!} = \frac{\cancel{16!} \cdot 17}{1 \cdot \cancel{16!}} = 17$$

Γενικά ισχύει $\binom{n}{1} = n$

$$3) \quad \binom{17}{0} = \frac{\cancel{17!}}{0! \cdot \cancel{17!}} = \frac{1}{0!} = 1$$

$$\binom{17}{17} = \frac{\cancel{17!}}{\cancel{17!} \cdot (17-17)!} = \frac{1}{0!} = 1$$

Γενικά ισχύει $\binom{n}{0} = \binom{n}{n} = 1$

0 συμβολισμός Σ :

Δίνονται $a_0, \dots, a_n \in \mathbb{R}$ όπου $n \geq 1$.

Το άθροισμα $a_0 + \dots + a_n$ συμβολίζεται με $\sum_{k=0}^n a_k$ ή $\sum_{j=0}^n a_j$ κ.τ.λ.

Παραδεί

$$\sum_{k=0}^n a_k = a_0 + \dots + a_n$$

Μπορεί επίσης να έχουμε $\sum_{k=1}^n a_k$.

Αυτό σημαίνει το άθροισμα $a_1 + \dots + a_n$.

Άλλο παράδειγμα: $\sum_{k=2}^{n-1} a_k = a_2 + \dots + a_{n-1}$
($n \geq 3$)

Γενικά αν $0 \leq i \leq j \leq n$

$$\sum_{k=i}^j a_k = a_i + a_{i+1} + \dots + a_j$$

$$\text{Προσοχή: } \sum_{k=0}^0 a_k = a_0$$

$$\text{ή } \sum_{k=17}^{17} a_k = a_{17}$$

Τα a_k μπορεί να είναι επίσης αριθμητικές ή αλγεβρικές παραστάσεις.

Π.χ.

$$\begin{aligned} \sum_{k=0}^5 (1+x)^k &= (1+x)^0 + (1+x)^1 + \dots + (1+x)^5 \\ &= 1 + (1+x) + (1+x)^2 + \dots + (1+x)^5 \end{aligned}$$

Αλλαγή μεταβλητής: Μπορούμε να "μετατοπίσουμε" τον μετρητή (δηλ. το πιο πάνω k) στο Σ με ανάστροφη μετατροπή των δεικτών των προσδεταίων όρων.

Π.χ. αν θέσουμε $j = k + 1$
 τότε το $\sum_{k=0}^n a_k$ είναι ίσο

$$\mu\epsilon \sum_{j=1}^{n+1} a_{j-1} \quad \left(\begin{array}{l} k=0 \leadsto j=1 \\ k=n \leadsto j=n+1 \\ k=j-1 \end{array} \right)$$

Διώξεις:

$$1) \sum_{k=0}^n a_k + \sum_{k=0}^n b_k = \sum_{k=0}^n (a_k + b_k)$$

γιατί

$$a_0 + \dots + a_n + b_0 + \dots + b_n = (a_0 + b_0) + \dots + (a_n + b_n)$$

$$2) \lambda \cdot \sum_{k=0}^n a_k = \sum_{k=0}^n \lambda \cdot a_k$$

γιατί

$$\lambda \cdot (a_0 + \dots + a_n) = \lambda a_0 + \dots + \lambda a_n$$

όπου $\lambda, a_0, \dots, a_n \in \mathbb{R}$.

Θεώρημα: (Διωνύμιο Νεύτωνα)

Για κάθε φυσικό $n \geq 1$ και κάθε
 $a, b \in \mathbb{R}$ με $a, b \neq 0$ ισχύει

$$(a+b)^n = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} \cdot a^{n-k} \cdot b^k$$

Εφαρμογές:

1) Για $a = b = 1$ τότε για κάθε $n \geq 1$ έχουμε:

$$(a+b)^n = (1+1)^n = 2^n$$

$$a^k \cdot b^{n-k} = 1^k \cdot 1^{n-k} = 1$$

για κάθε $k = 0, 1, \dots, n$.

$$\text{Άρα } 2^n = \binom{n}{0} + \binom{n}{1} + \dots + \binom{n}{n}$$

2) Βρίξτε ποιος αριθμός είναι 0

$$A = \binom{45}{0} - \binom{45}{1} + \binom{45}{2} - \dots - \binom{45}{45}$$

Λύση:

$$A = \binom{45}{0} 1^{45} \cdot (-1)^0 + \binom{45}{1} 1^{44} \cdot (-1)^1$$

$$+ \binom{45}{2} \cdot 1^{43} \cdot (-1)^2 + \dots + \binom{45}{45} 1^0 \cdot (-1)^{45}$$

$$= (1 + (-1))^{45}$$

$$\left(\begin{array}{l} \text{Διωνύμιο Νεύτωνα} \\ a=1, b=-1 \\ n=45 \end{array} \right)$$

$$= 0^{45} = 0.$$